

Recenzja pracy doktorskiej

pt. *Znaczenie i epifania. Kulturotwórczy wymiar architektury sakralnej*

Stanisława Niemczyka – mgr **Ewa Chudyba**

pod kierunkiem promotora: prof. dr hab. Paweł Taranczewski

promotor pomocniczy: dr Andrzej Wadas

dr hab. inż. arch. Anna Maria Wierzbicka, prof. uczelni
Pracownia Architektury Sakralnej i Monumentalnej
Zakład Projektowania Architektonicznego i Urbanistycznego
Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej
Pracownia Architektury Sakralnej i Monumentalnej
00-659 Warszawa, ul. Koszykowa 55
tel. + 48 605 938 088

Recenzja pracy doktorskiej

pt. „Znaczenie i epifania. Kulturotwórczy wymiar architektury sakralnej

Stanisława Niemczyka”

autorstwa mgr. **Ewa Chudyba**

pod kierunkiem Promotor: prof. dr hab. Paweł Taranczewski

promotor pomocniczy: dr Andrzej Wadas

Podstawa formalna opracowania:

- Umowa o dzieło na sporządzenie recenzji – Przewodniczącej Rady ds. Stopni Naukowych UIK prof. dr hab. Władysławy Szulakiewicz
- Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r. poz. 1789).
- Rozprawa doktorska pt. „Znaczenie i epifania. Kulturotwórczy wymiar architektury sakralnej Stanisława Niemczyka” autorstwa mgr. Ewy Chudyba

Recenzja

Praca doktorska pt.: *Znaczenie i epifania. Kulturotwórczy wymiar architektury sakralnej Stanisława Niemczyka*” Pani Ewy Chudyba, poświęcona analizie

Recenzja pracy doktorskiej

pt. *Znaczenie i epifania. Kulturotwórczy wymiar architektury sakralnej*

Stanisława Niemczyka – mgr **Ewa Chudyba**

pod kierunkiem promotora: prof. dr hab. Paweł Taranczewski

promotor pomocniczy: dr Andrzej Wadas

architektury sakralnej Stanisława Niemczyka, uznanego twórcy, często nazywanego „Polskim Gaudim”, zasługuje na szczególne wyróżnienie. Niemczyk, mimo bogatej kariery i licznych nagród, pozostawał osobą niezwykle skromną, niepragnącą medialnego rozgłosu. Autorka, aby głębiej zgłębić jego twórczość, nie ogranicza się do analizy obiektów, lecz podejmuje wysiłki, by poznać jego osobowość. Cennym elementem badań są szczegółowe rozmowy z architektem, przeprowadzone w latach 2014-2019, które umożliwiają wnikliwsze zrozumienie jego myśli i inspiracji. W swojej dysertacji Pani Chudyba formułuje kluczowe tezy, stanowiące fundament jej badań. Sugeruje, że w architekturze sakralnej Niemczyka oraz w innych jego projektach można dostrzec „materialny obraz” kultury, który odzwierciedla złożoną relację między człowiekiem a światem – zarówno naturalnym, jak i transcendentnym. Autorka podkreśla, że Niemczyk, projektując w kontekście katolickim, tworzył dzieła nowoczesne, będące odpowiedzią na skomplikowane relacje między sacrum a profanum. Jego architektura ma na celu umożliwienie dostrzeżenia odniesienia do Stwórcy, co stanowi kluczowy motyw pracy. W ocenie autorki architektura sakralna Niemczyka może być interpretowana jako odpowiedź na kryzys zachodniej kultury oraz jako dążenie do odzyskania chrześcijańskiego sanctum obejmującego fundamentalne kwestie istnienia i obecności. Pani Chudyba szczególnie zwraca uwagę na symboliczny wymiar jego dzieł, proponując, by w analizie twórczości Niemczyka sięgnąć po ontologiczne rozumienie symbolu. W przeciwieństwie do metafory, która bywa jedynie obrazem, symbol koncentruje się na relacyjności i uczestnictwie w byciu, traktując te aspekty jako kluczowe elementy rzeczywistości.

Założenia pracy są solidnie poparte argumentami, co świadczy o rzetelności badań oraz głębokim zrozumieniu tematu przez Autorkę. Praca Pani Ewy Chudyba stanowi istotny wkład w badania nad architekturą sakralną, ukazując jej kulturowe i ontologiczne aspekty w kontekście współczesnych wyzwań.

Zawartość i układ rozprawy

Otrzymane materiały – tekst i fotografie w formie wydruku oprawione w formacie A4. Praca składa się z dwóch części: z suplementu - 108 stron oraz z części zasadniczej o objętości 578 stron. Tekst suplementu został podzielony na rozdziały:

Recenzja pracy doktorskiej

pt. *Znaczenie i epifania. Kulturotwórczy wymiar architektury sakralnej*

Stanisława Niemczyka - mgr **Ewa Chudyba**

pod kierunkiem promotora: prof. dr hab. Paweł Taranczewski

promotor pomocniczy: dr Andrzej Wadas

Rozdział -1. Kulturowy i kulturotwórczy wymiar architektury w horyzoncie „sporu o istnienie świata” - s. 2; Rozdział - 2. Architektura a kultura i społeczność - s. 26; Rozdział - 3. Ontologiczne „zaplecze” problematyzowania różnych przejawów wspólnoty i wspólności (tak w aspekcie społecznym, jak i znaczenia) w nurtach określanych jako: „modernizm”, „nowoczesność” oraz „postmodernizm”, „ponowoczesność” i jego przełożenie na architekturę - s. 39; Rozdział - 4. Wojny kultur czy wojna o pro-wspólnotowy wymiar kultury? - s. 55; Rozdział - 5. Aksjologiczny i metafizyczny, ponadkulturowy warunek tego, co kulturotwórcze - s. 59; Rozdział - 6. Typologia koncepcji bytu - s. 68; Podział - 7. Metoda analogii jako metoda pomocnicza w badaniu ontokulturowego wymiaru architektury - s. 86; oraz Bibliografia.

Część zasadnicza składa się z następujących rozdziałów: Wstęp – s. 8; Rozdział - 1. Geneza pracy i przedmiot badań – s. 8; Rozdział 2. Hipotezy badawcze – s. 11; Rozdział - 3. Cel badań – s. 14; Rozdział - 4. Metodologia – s. 18; Rozdział - 5. Dodatek - możliwe uszczegółowienia dotyczące stosowanych w pracy terminów: „horyzont”, „perspektywa”, „kontekst”, „to”, „światoobraz” („obraz świata”), „nowoczesność”, „modernizm”, „ponowoczesność”, „postmodernizm” – s. 27; Rozdział - 6. Układ pracy – s. 29; I. Część pierwsza. Architektura sakralna Stanisława Niemczyka - w interpretacjach badaczy – s.33, I. Rozdział pierwszy. „[...] twórczość Stanisława Niemczyka następczom badaczom wiele kłopotów” – s. 34, I. Rozdział drugi. Ontologiczny, egzystencjalny i kulturowy kontekst pojęcia architektury Stanisława Niemczyka oraz realizacji jego autorstwa – s. 91; 2.1. Ontologiczna różnica między estetycznym a formułowanym przez Stanisława Niemczyka pojęciem architektury – s. 129; 2.2. Inkluzywne pojęcie architektury Stanisława Niemczyka i realizacje jego autorstwa jako współczesny przejaw kultury, której światobraz ufundowany jest na analogicznej koncepcji bytu – s. 162, 2.3. Protestancka zasada „albo, albo” i zasada „katolickiego i, i” w architekturze – s. 182; 2.4. „Abstrakcjonistyczne” pojęcie bytu jako (ontologiczny) czynnik sprzyjający estetyzacji architektury - s. 203; 2.5. Ontologiczna różnica między funkcjonalnym pojęciem sztuki a „sztuką piękną”. Przedmiot estetyczny jako przedmiot abstrakcyjny -s. 231; 2.6. Piękno jako fakt metafizyczny. Ujęcie Stanisława Niemczyka – s. 240; 2.7. Pojęcie stylu jako (historyczno-sztuczny i estetyczny) klin

Recenzja pracy doktorskiej

pt. *Znaczenie i epifania. Kulturotwórczy wymiar architektury sakralnej*

Stanisława Niemczyka - mgr **Ewa Chudyba**

pod kierunkiem promotora: prof. dr hab. Paweł Taranczewski

promotor pomocniczy: dr Andrzej Wadas

między architekturą a budowaniem – s.249, 2.8. Pojęcie stylu jako przejaw ujmowania procesów historycznych na sposób nowoczesny - s. 267; 2.9. Egzystencjalna różnica między estetycznym a androgeńskim pojęciem architektury, 2.10; Pojęcie stylu jako wyraz ideologicznego zapośredniczenia architektury s. 279; II. Część druga. „Przecież nie chodzi o architekturę”. Stanisław Niemczyk o architekturze jako budowaniu s. 292; II. Rozdział pierwszy. „Wytwarzanie” przestrzeni w służbie dobrej relacji s. 293; II. Rozdział drugi. Somatyczny wymiar znaczenia. Architektura Stanisława Niemczyka jako miejsce przywracania rzeczywistości s. 315, II. Rozdział trzeci. Architektura pro-life - organiczny i transcendentny horyzont budowania w ujęciu Stanisława Niemczyka s. 350, II. Rozdział czwarty. Antyarchitektura w ujęciu Stanisława Niemczyka. Budowanie wbrew naturze, człowiekowi i wspólnocie s. 353, II. Rozdział piąty. Proces projektowy w ujęciu Stanisława Niemczyka, s. 366, 5.1. Budowanie na naturze s. 366, 5.2. W nurcie ponadczasowej tradycji funkcjonalnej - wernakularny rys myślenia Stanisława Niemczyka o budowaniu s. 386, 5.3. Architekt, inwestorzy i wspólnota budowniczych I. Rozdział szósty. Stanisław Niemczyk o projektowaniu kościoła s. 393; 6.1. Kościół - przestrzeń dla wspólnoty eucharystycznej s. 406, 6.2. „Zasada ikony” jako wyraz funkcji symbolicznej w obrębie katolicyzmu s. 419, 6.3. Kościoły autorstwa Stanisława Niemczyka jako znaki podobne do ikony s. 419; 6.4. „Zbudować miejsce na relacje”. Przygotowanie miejsca dla tego, co dane – s. 428, 6.5. Budowniczy kościoła powinien poszukiwać Boga s. 441; 6.6. Architektura sacrum czy sanctum? s. 450, II. Rozdział siódmy. Źródła i inspiracje architektury sakralnej Stanisława Niemczyka. s. 459, 7.1. Architekt z Żabięgo Kraju. Pytając o wpływ kultury śląskiej i polskiej na realizacje Stanisława Niemczyka - przyczynek do badań, s. 451, 7.2. Patriotyczny, społecznikowski i propaństwowy etos - wartości domu rodzinnego Stanisława Niemczyka. s. 472, 7.3. Architektura polskiego międzywojennego modernizmu w ujęciu Stanisława Niemczyka: „materialny obraz” kultury niepodległej Rzeczypospolitej. s. 485, 7.4. Inspiracje, fascynacje, mistrzowie - i Mistrz. s. 490, III. Część trzecia. Realizacje sakralne Stanisława Niemczyka a architektura „modernistyczna” w świetle ontologicznej i kulturowej różnicy między tym, co współczesne, a tym, co nowoczesne. s. 498, III. Rozdział pierwszy. Pytanie o „nowoczesność”. s. 501, III. Rozdział drugi. Specyfika kultury i

Recenzja pracy doktorskiej

pt. *Znaczenie i epifania. Kulturotwórczy wymiar architektury sakralnej*
Stanisława Niemczyka – mgr **Ewa Chudyba**
pod kierunkiem promotora: prof. dr hab. Paweł Taranczewski
promotor pomocniczy: dr Andrzej Wadas

języka polskiego jako kultury i języka narodu, który pozostał „w przeważającej mierze katolicki”. Przyczynek do badań. s. 513, Część pierwsza. III. Rozdział trzeci. Co jest nowego w nowoczesności i nowożytności? S. 513, III. Rozdział czwarty. Specyfika kultury i języka polskiego jako kultury i języka narodu, który pozostał „w przeważającej mierze katolicki”. Przyczynek do badań. Część druga, s. 539, III. Rozdział piąty. Określenie się przez odcięcie, zerwanie z rzeczywistością, ideologiczność - jako wspólny mianownik nurtów kultury określanych z pomocą terminów: „nowożytność”, „modernizm”, „nowoczesność”, „postmodernizm”, „ponowoczesność”, s. 548; III. Rozdział szósty. Architektura postmodernistyczna a realizacje Stanisława Niemczyka, s. 569, IV. Zakończenie, s. 572.

Bibliografia znajduje się na końcu suplementu. Praca zawiera liczne przypisy i cytowane fragmenty dotyczące architektury w kontekście działań podejmowanych w literaturze przedmiotu. W odniesieniu do omawianych dzieł oraz wyzwań architektonicznych można zauważyć pewien niedosyt. Czytelnik może odczuwać brak pełnej dokumentacji omawianych obiektów sakralnych Stanisława Niemczyka. Istnieje potrzeba dalszej analizy i uzupełnienia materiałów dotyczących tych projektów, aby uzyskać bardziej kompleksowy obraz jego twórczości. Warto podkreślić, że brak jest szczegółowej dokumentacji dotyczącej omawianych obiektów, co utrudnia pełne zrozumienie ich znaczenia i kontekstu.

Cel pracy

Celem dysertacji doktorskiej napisanej przez Panią Ewę Chudyba jest szczegółowe zrozumienie charakteru świątyń zaprojektowanych przez Stanisława Niemczyka, poprzez analizę kontekstu kulturowego, w jakim te obiekty funkcjonują oraz który jest odzwierciedlony w ich architekturze. Autorka dąży do weryfikacji hipotez sformułowanych w poprzednich częściach pracy, co ma na celu nie tylko potwierdzenie ich zasadności, ale także wniesienie nowego spojrzenia na architekturę sakralną Niemczyka w szerszym kontekście współczesnych tendencji kulturowych. Badania Pani Chudyba mają również wymiar metodologiczny, skupiając się na poszukiwaniu odpowiednich narzędzi interpretacyjnych, które umożliwią uchwycenie specyfiki architektury sakralnej. Zwraca ona uwagę na fakt,

Recenzja pracy doktorskiej

pt. *Znaczenie i epifania. Kulturotwórczy wymiar architektury sakralnej*

Stanisława Niemczyka - mgr **Ewa Chudyba**

pod kierunkiem promotora: prof. dr hab. Paweł Taranczewski

promotor pomocniczy: dr Andrzej Wadas

że współczesne realizacje architektoniczne mogą stanowić wyraz innego nurtu kultury niż te, które są definiowane przez pojęcia takie jak „modernizm” czy „postmodernizm”. W swoich rozważaniach korzysta z przemyśleń Anny Gregorczyk, podkreślając znaczenie relacji między podmiotem a rzeczywistością, co staje się kluczowe w kontekście analizy dzieł Niemczyka, który jasno określa się jako katolik. Dodatkowo, Pani Ewa Chudyba ma na celu ułatwienie głębszego zrozumienia zaprojektowanych przez Niemczyka obiektów sakralnych przez użytkowników i odbiorców. Praca nie tylko przyczynia się do wzbogacenia wiedzy na temat architektury sakralnej, ale także może mieć praktyczne implikacje dla innych architektów i badaczy, inspirując ich do poszukiwań w tym obszarze. Badania Pani Ewy Chudyba są ważnym krokiem w kierunku nowego paradygmatu interpretacyjnego, który przyczynia się do lepszego zrozumienia kulturowego i kulturotwórczego wymiaru architektury sakralnej, a także jej wpływu na współczesne społeczeństwo.

Tezy pracy

W dysertacji autorka przedstawia kluczowe tezy swojej pracy, które są fundamentem jej badań.

Pierwsza hipoteza wskazuje, że w architekturze sakralnej Stanisława Niemczyka oraz w jego innych dziełach można dostrzec „materialny obraz” kultury. To zjawisko odzwierciedla przekonanie o istnieniu współzależności pomiędzy człowiekiem a obiektywnym światem zewnętrznym, zarówno naturalnym, jak i transcendentnym. Autorka podkreśla, że Niemczyk, działający w kontekście katolickim, tworzył realizacje, które są nie tylko wyrazem nowoczesności, ale także odpowiedzią na złożoność relacji między sacrum a profanum. Architektura sakralna, według niej, ma przede wszystkim umożliwić dostrzeżenie tego, co jest już dane człowiekowi, czyli odniesienia do Stwórcy. Ta idea obecności i transcendentności przewija się nie tylko w tytule pracy, ale także w kolejnych hipotezach.

Druga hipoteza wskazuje, że architektura sakralna Niemczyka może być interpretowana jako reakcja na kryzys zachodniej kultury oraz dążenie do odzyskania chrześcijańskiego sanctum, które obejmuje kwestie istnienia i obecności.

Recenzja pracy doktorskiej

pt. *Znaczenie i epifania. Kulturotwórczy wymiar architektury sakralnej*

Stanisława Niemczyka – mgr **Ewa Chudyba**

pod kierunkiem promotora: prof. dr hab. Paweł Taranczewski

promotor pomocniczy: dr Andrzej Wadas

Trzecia hipoteza dotyczy symbolicznego wymiaru architektury Niemczyka. Autorka proponuje, aby analizując jego dzieła, odwołać się do ontologicznego rozumienia symbolu, który w przeciwieństwie do metafory, skupia się na relacyjności i uczestnictwie w bycie, traktując je jako integralny element rzeczywistości.

Wszystkie przedstawione tezy zostały solidnie uzasadnione i udowodnione w niniejszej dysertacji, co świadczy o ich rzetelności oraz głębokim zrozumieniu tematu przez autorkę.

Metodologia badawcza

W pracy zastosowano podejście badawcze oparte na teorii Jerzego Kmity, skupiające się na relacjach między pojęciami dobra, prawdy i bytu. Metodologia ta rodzi się z głębokiego przekonania, że doświadczenie prawdy dobra stanowi kluczowy element zrozumienia kulturowych i ontologicznych aspektów ludzkiego istnienia. Autorka postuluje, iż to, co uznajemy za dobre, nie jest jedynie subiektywną interpretacją, lecz ma swoje źródło w obiektywnych doświadczeniach, które każda osoba może przeżywać w różnych kontekstach kulturowych i społecznych. Podobnie jak w klasycznej interpretacji humanistycznej, w której podkreśla się rolę wiedzy, normatywnych przekonań oraz racjonalności podmiotu, metodologia ta uwzględnia również osobiste doświadczenia jednostki jako kluczowe dla kształtowania jej światopoglądu. Zasadniczym elementem jest zatem fenomenologiczne podejście, które umożliwia zrozumienie jak jednostki doświadczają i interpretują pojęcia dobra i bytu w codziennym życiu. W pracy Autorka zwraca szczególną uwagę na kategorię obecności, która łączy teoretyczne rozważania z praktycznymi doświadczeniami. Zastosowane podejście zakłada, że kultura jest przestrzenią interakcji między immanencją a transcendencją, a każda jednostka wnosi do tej przestrzeni swoje unikalne doświadczenia, które wzbogacają ogólną interpretację zjawisk kulturowych. Cennym elementem tej metodologii jest odniesienie do koncepcji aksjologicznej Władysława Stróżewskiego, która podkreśla znaczenie wartości w kształtowaniu kultury. Dzięki temu badania stają się nie tylko teoretyczną analizą, lecz także praktycznym poszukiwaniem sensu w codziennym życiu jednostek. Metodologia oparta na teorii Kmity, łącząca elementy

Recenzja pracy doktorskiej

pt. *Znaczenie i epifania. Kulturotwórczy wymiar architektury sakralnej*

Stanisława Niemczyka - mgr **Ewa Chudyba**

pod kierunkiem promotora: prof. dr hab. Paweł Taranczewski

promotor pomocniczy: dr Andrzej Wadas

fenomenologii, hermeneutyki i aksjologii, staje się narzędziem do holistycznego badania kultury, uwzględniając zarówno aspekty racjonalne, jak i emocjonalne doświadczenia. Taki interdyscyplinarny charakter badań pozwala na lepsze zrozumienie złożonych relacji między dobrem, prawdą a bytem, co niewątpliwie przyczynia się do wzbogacenia współczesnej humanistyki.

Opis merytoryczny zawartości pracy

W swej pracy Autorka przedstawia aktualną interpretację architektury Niemczyka, która w przeważającej części klasyfikowana jest jako postmodernistyczna. Dokonuje tu szczegółowej analizy tego zagadnienia. Przywołuje najbardziej rozwinięte argumenty Anny Buszko, Anny Cymer, Cezarego Wasa oraz swojego autorstwa. Argumenty przytoczone przez Autorkę wskazują na istotne problemy związane z nowoczesnym pojęciem stylu podkreślając wpływ światopoglądu na tę kategorię. Autorzy zwracają uwagę, że pojęcie architektury używane przez Niemczyka jest analogiczne, a różnice między nim a pojęciem estetycznym, dominującym w dzisiejszym dyskursie architektonicznym, sięgają koncepcji bytu. Autorka rekonstruuje jak Niemczyk definiował rolę i zadania architektury ze szczególnym uwzględnieniem budownictwa sakralnego oraz przebiegu procesu projektowego. Analizuje różnice w paradygmatach twórczych między Niemczykiem a Antonim Gaudim. Przedstawia biografię architekta, podkreślając jego twórczość oraz atmosferę patriotycznego domu, która wzbudzała zainteresowanie naukowe i przyrodnicze. Autorka omawia także znaczenie profesora Włodzimierza Gruszczyńskiego z Politechniki Krakowskiej w kształtowaniu Niemczyka oraz argumentuje, że projektant kościoła pw. Ducha Świętego w Tychach można uznać za spadkobiercę idei krakowskiej szkoły architektury. Odwołując się do złożoności terminów „współczesność” i „nowoczesność” wskazanych przez Niemczyka – m.in. na podstawie badań Reinharta Kosellecka, Hansa Roberta Jaussa oraz Herberta Schnädelbacha – Autorka przedstawia argumenty, że w polskim słowie „współczesność” odnajdujemy znaczenia bliskie pierwotnym sensom neologizmów „modernus” i „modernitas”, które związane są z typologicznym doświadczeniem czasu. Autorka twierdzi, że architektura sakralna i świecka Niemczyka, definiująca swoją

Recenzja pracy doktorskiej

pt. *Znaczenie i epifania. Kulturotwórczy wymiar architektury sakralnej*

Stanisława Niemczyka – mgr **Ewa Chudyba**

pod kierunkiem promotora: prof. dr hab. Paweł Taranczewski

promotor pomocniczy: dr Andrzej Wadas

tożsamość jako polską i katolicką, zasługuje na miano architektury prawdziwie współczesnej, niezależnej.

Uwagi dotyczące pracy

Praca Pani Ewy Chudyba zasługuje na szczególne uznanie za podjęcie istotnych i aktualnych zagadnień związanych z kulturowym kontekstem architektury sakralnej Stanisława Niemczyka. Temat ten nabiera szczególnego znaczenia w obliczu upływu pięciu lat od śmierci tego wybitnego architekta, którego twórczość wymaga głębszej analizy i docenienia. Niemczyk, postać niezwykle ceniona w środowisku architektonicznym, zdobył liczne nagrody oraz uznanie za swoje osiągnięcia. Jak zauważa profesor Konrad Kucza-Kuczyński, architektura Niemczyka stanowiła inspirację zarówno dla wiernych, jak i dla innych architektów. Jego wczesna twórczość przypadła na trudny okres, jednak w dojrzałym etapie życia miał możliwość realizacji projektów w wolnej Polsce. Ciekawym aspektem jego osobowości był skromny charakter, który nie przeszkadzał mu w otwartości na współpracę z innymi twórcami.

W pracy Pani Chudyba zauważalne jest zestawienie różnych nurtów architektonicznych, co umożliwia głębsze zrozumienie twórczości Niemczyka. Autorka wskazuje na jego unikalne podejście do architektury, które łączyło tradycję z nowoczesnością. Niemczyk był architektem, który potrafił harmonijnie zintegrować wiarę i duchowość z materią architektoniczną, co czyni go wyjątkowym twórcą w skali kraju.

Analiza zawarta w pracy jest obszerna i porusza wiele zagadnień, zarówno filozoficznych, jak i ontologicznych. Wartością dodaną są wywiady i rozmowy z Niemczykiem, które przyczyniają się do głębszego zrozumienia jego twórczości. Pani Ewa Chudyba umiejętnie łączy teorię z praktyką, co czyni jej pracę interesującą i wartościową. Z perspektywy recenzji, praca mogłaby zostać rozwinięta w formie monografii, zawierającej dokumentację obiektów architektonicznych od fazy projektowej do realizacji. Bez odpowiedniej dokumentacji trudno jest w pełni ocenić wartość dzieł Niemczyka, a analiza jego twórczości w szerszym kontekście, obejmującym także inne realizacje, byłaby wyjątkowo interesująca. Niemczyk miał swoje miejsce w historii architektury, a jego dzieła, takie jak klasztor franciszkanów

Recenzja pracy doktorskiej

pt. *Znaczenie i epifania. Kulturotwórczy wymiar architektury sakralnej*

Stanisława Niemczyka - mgr **Ewa Chudyba**

pod kierunkiem promotora: prof. dr hab. Paweł Taranczewski

promotor pomocniczy: dr Andrzej Wadas

w Tychach oraz kościół pw. Jana Pawła II, pozostają aktualne i znaczące. Pani Ewa Chudyba w swojej pracy ukazuje, jak twórczość architektoniczna jest wynikiem interakcji między miejscem, twórcą, celem narracji, czasem oraz przeznaczeniem dzieła.

Praca Pani Ewy Chudyba stanowi cenny wkład w badania nad architekturą sakralną i zasługuje na uznanie w środowisku akademickim. Jej badania otwierają nowe perspektywy oraz inspirują do dalszych poszukiwań w dziedzinie architektury i kultury.

Podsumowanie i wnioski końcowe

Praca doktorska, która została złożona do recenzji, stanowi oryginalne dzieło naukowe. Struktura dysertacji jest odpowiednia, jednak w przypadku publikacji w formie monografii warto byłoby uporządkować jej zakres. Wiele elementów dyskursu wydaje się być rozproszonych, aczkolwiek poszczególne rozdziały są logicznie powiązane, a ich kolejność jest uzasadniona. Autorka stara się konsekwentnie dowieść głównej tezy pracy. Treść rozprawy zawiera wszystkie wymagane elementy, jakie są typowe dla prac doktorskich. Pomimo pewnych krytycznych uwag dotyczących merytoryki, dysertacja jest dobrze i szczegółowo opracowana. Nie można zgłaszać poważnych zastrzeżeń co do wyboru tematu, celu badań, literatury oraz materiałów źródłowych, które zostały dobrane do analizy twórczości sakralnej architekta Stanisława Niemczyka, jak i przyjętej metodologii badawczej. Autorka wykazała się umiejętnością analizy krytycznej oraz weryfikacji postawionych tez.

Temat pracy jest aktualny, zwłaszcza w kontekście ochrony dzieł mistrza, które wymagają szczególnej uwagi i zabezpieczenia. Atutem tej rozprawy jest jej charakter, dobór przykładów oraz przeprowadzone wywiady z architektem, co dodatkowo podkreśla naukową oryginalność opracowania. Praca została napisana w prawidłowym języku, a dysertacja obejmuje wszystkie aspekty związane z literaturą przedmiotu. Zauważalne są jednak pewne powtórzenia oraz drobne uchybienia, jak pisanie nazwisk w nieczytelny sposób. Autorka przytacza wiele źródeł z zakresu filozofii, niemniej jednak brakuje szerszego kontekstu historycznego oraz szczegółowego opisu realizacji Stanisława Niemczyka. Ważne

Recenzja pracy doktorskiej

pt. *Znaczenie i epifania. Kulturotwórczy wymiar architektury sakralnej*

Stanisława Niemczyka – mgr **Ewa Chudyba**

pod kierunkiem promotora: prof. dr hab. Paweł Taranczewski

promotor pomocniczy: dr Andrzej Wadas

jest także uwzględnienie kulturowego kontekstu twórczości, w którym modernizm mógł być rozumiany jedynie jako wypaczony. Zjawisko to było powiązane z kryzysem mieszkalnictwa w XIX wieku, w którym wiele mieszkań nie spełniało standardów zamieszkania. Jak pokazuje ten okres, który trwał około 100 lat, wykształcona architektura to owoc „dzieci modernizmu”. Trudno nie zgodzić się z twierdzeniem, że architektura musi nadążać za czasem. W obiektach sakralnych wyraźnie widać materialne odzwierciedlenie ducha epoki, co rodzi pytanie dotyczące kierunku badań architektonicznych oraz ich zakresu. Dlatego konieczne jest zwrócenie uwagi na kontekst kulturowy, możliwości materiałowe oraz system państwowy.

Pytanie o architekturę staje się pytaniem o sens ludzkiej egzystencji. W Europie obserwuje się ciekawe zjawiska architektoniczne oraz powstawanie nowych obiektów, które są mniej trwałe w kontekście małych społeczności. W wielkich realizacjach można znaleźć takie nazwiska jak: Mario Botta, Rafael Moneo, Santiago Calatrava, Tadao Ando czy Peter Zumthor, a także samego mistrza Le Corbusiera. To sugeruje, że modernizm poszukiwał sacrum w sposób inny niż jedynie poprzez formy symboliczne. Jako architekt, dydaktyk i pasjonat twórczości, miałam okazję zapoznać się z dorobkiem Stanisława Niemczyka. Miałam również przyjemność poznać samego Twórcę i nawiązać z nim głęboką, przyjacielską więź. Z naszymi studentami regularnie uczestniczyliśmy w warsztatach, które odbywały się w miastach, gdzie Niemczyk realizował swoje projekty. Najcenniejszym doświadczeniem była możliwość osobistego kontaktu z tym wielkim, ale jednocześnie skromnym mistrzem. Niemczyk nie ukrywał swojej głębokiej wiary, był osobą, która modliła się szczerze i autentycznie. Miałam okazję dostrzec tę duchowość w trakcie jego choroby, kiedy to w mojej monografii pt. „Rola światła w architekturze znaczeniowej” (Warszawa 2019) opisywałam rolę światła w jego twórczości. Podczas jednego ze spotkań architekt powiedział: „Nie ma światła bez ciemności, nie ma wiary bez pokory”. Te słowa głęboko zapadły mi w pamięć i stały się dla mnie inspiracją.

Mam nadzieję, że praca Pani Ewy Chudyba przyczyni się do powstania wielu kolejnych opracowań poświęconych Stanisławowi Niemczykowi, którego

Recenzja pracy doktorskiej

pt. *Znaczenie i epifania. Kulturotwórczy wymiar architektury sakralnej*

Stanisława Niemczyka - mgr **Ewa Chudyba**

pod kierunkiem promotora: prof. dr hab. Paweł Taranczewski

promotor pomocniczy: dr Andrzej Wadas

działa powinny zająć należne miejsce w kanonie tekstów kultury oraz być chronione jako cenne dziedzictwo.

Dysertacja spełnia wymagania, choć brakuje rozwinięcia części dotyczącej konstytucji architektonicznej oraz twórczości współczesnych architektów, takich jak Dariusz Kozłowski i Maria Misiągiewicz. Mimo krytycznych uwag należy podkreślić, że Autorka wykazała się znajomością metod badawczych i skutecznie rozwiązała postawiony problem naukowy, co stanowi istotę pracy doktorskiej. Należy również docenić oryginalną metodę badawczą, szczegółowe zgłębienie literatury przedmiotu oraz opracowanie rozprawy.

Stwierdzam, że przedłożona do recenzji dysertacja jest oryginalnym opracowaniem postawionego problemu naukowego i spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim przez. Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r. poz. 1789).

Wnioskuje do Rady Naukowej Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie o przyjęcie rozprawy i dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Warszawa, 10 października 2024 r.

dr hab. inż. arch. Anna Maria Wierzbicka, prof. uczelni